

Пригадую, в Інституті літератури його називали ракетю. Одразу після захисту кандидатської дисертації – учений секретар, за деякий час – заступник директора, і згодом – директор Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Доктор філологічних наук – у сорок років, академік – у 52 – рідкісний на той час вік, надто у сфері гуманітарних наук.

Але для такого стрімкого злету були всі передумови: психологічні, ділові, інтелектуальні. Микола Жулинський залишився такою ж товариською людиною, як і був у молодості, хоч тепер обтяжений багатьма дуже важливими обов'язками та “обвішаний” гронами урядових нагород. У колі давно знайомих і нових друзів у всіх регіонах України. В атмосфері товариської невимушеної бесіди – з тонким почуттям гумору і блискавичною реакцією. Особливо

коли “править бал” тріумвірат – Микола Жулинський, Григорій Сивокінь, В'ячеслав Брюховецький. Людина із запізненою реакцією, ледве встигаю стежити за подачами й рикошетами взаємних дотепів, сповнених зовнішньої глузливості, але внутрішньої симпатії й довіри. У цім розумовім пінг-понгу своїм почувався й Ігор Олександрович Дзевєрін, попередник Миколи Жулинського на посаді директора Інституту, що після сумнозвісного Миколи Шамоти вніс в атмосферу цієї академічної установи дух товарищкості й демократизму.

Микола Жулинський – людина з цезарівським комплексом уважності. Розмовляючи з Вами й фіксуючи, здається, усі нюанси Вашої думки й мети Вашої аудієнції, може водночас готувати якийсь важливий офіційний документ, написаний такими різними і “сторчовими” літерами, що вбиті в аркуші паперу, наче кілочки в землю. Уміє бездоганно організувати науковий захід – від інститутського до міжнародного рівня, знає, кого рекомендувати на яку посаду з відчуттям його коефіцієнту корисної дії, що становить запоруку успішної діяльності великого колективу. Умів у непрості тоталітарні часи захистити колегу, який потрапляв у неласку партійного начальства.

Стосовно інтелектуального аспекту – треба було би писати творчий портрет або наукову розвідку. Але спершу, за прикладом І.Дзюби, – перечитати все, що вийшло з-під пера Миколи Жулинського – критика, історика літератури, теоретика. Та позаяк такого завдання цього разу перед собою не ставлю, піду шляхом не переліку назв книжок, років їх видань, наукових проблем, які в них порушувалися й вирішувалися, а довірюся своїй пам'яті – документові не менш важливого, аніж мова фактів (попри неминучі помилки в датах і назвах), – душі, яка фіксує найістотніше для тебе.

Отже, із чим я зустрівся раніше – із самим Микою Жулинським чи з його статтями? Достеменно не знаю. Пам'ятаю, що в попереднику сьогоднішнього

“Дзвона” журналі “Жовтень” готував до друку його рецензію на, як здається, першу книжку Миколи Стеблини (судячи з недавнього бібліографічного покажчика М. Жулинського, це був перший його виступ як літературного критика). Це сталося цілком випадково, але все одно присмню.

Микола Жулинський утверджував себе як теоретик, але в цих його ранніх працях, на мій погляд, цікавішим за якісь теоретичні постулати, де треба було залишатися в рамках усталених і незмінно методологічних положень, були історико-літературні та критичні моменти – там билася жива думка й автор доходив до власних узагальнень на основі виявлення ним аналогій і зіставлень, робив свої, може, маленькі, але важливі відкриття.

Пригадую, якось він зачитував мені вдома фрагмент, який мав намір вставити в докторську монографію, де було зроблено зіставлення повісті “На дні” Івана Франка та п’єси під тією ж назвою Максима Горького. Тоді компаративістичний підхід не мав таких прав громадянства, як тепер, але дослідник докопувався до суттєвих причин і наслідків соціального дна й віддавав пальму першості українському класикові як за пріоритетами, так і за глибиною соціального і психологічного аналізу явища. Хай мені дарує сьогоднішній Микола Григорович, але в мене тоді створилося враження, що він по-справжньому тільки підходить до Франка й навіть заповнює прогалини (як і ми всі) щодо ґрунтовної обізнаності з його творчістю. Скажу навіть, чому виникла така підозра. Говорячи про Франкову новелістику, він назвав одну з новел – “Крило сойки”, а не “Сойчине крило”, а я ніби побачив на столі томик новел письменника з передмовою П.Загребельного, де назва оповідання була перекладена саме так: “Крило сойки”.

Особливий приплив творчої енергії пов’язаний у М.Жулинського з кінцем 1980-х – початком 1990-х років, коли в історії літератури знову почали легалізуватися заборонені раніше твори, імена письменників, літературні угруповання. Усе відбувалося з блискавичною швидкістю. Ще, здається, 1987 року, коли я у співдповіді на пленумі Спілки письменників України назвав імена молодомузівців, вони не були зафіксовані у звіті в “Літературній Україні” (швидко це компенсувала, щоправда, “Літературна газета”), а за кілька місяців Миколі Жулинському вдається на цілому розвороті тієї ж “Літературної

України” докладно розповісти не тільки про “Молоду Музу” та “Українську хату”, а й про “Празьку школу”, західноукраїнські та еміграційні літературні угруповання з такими до того не згадуваними іменами, як Євген Маланюк, Богдан Кравців, Улас Самчук, Юрій Липа. Я не зміг би перерахувати всіх книжок, які він благословив у світ, до яких написав передмови – переважно розлогі, аргументовані, аналітичні, водночас із відчуттям якоїсь особистісної присутності в них чи причетності до них.

Цілком зрозуміло, що той величезний пласт, який “розпецфондився” в такий короткий період, мусив так чи так позначитися на шкільній і вишівській освітніх програмах, і тут знову Микола Жулинський першим мовив своє слово книжкою “Із забуття – в безсмертя”, котра була удостоєна державної (нині національної) премії України. І хоч Микола Григорович Жулинський – поважний академік, визнаний метр літературознавства, авторитетний, але не авторитарний керівник найповажнішої літературознавчої інституції України – дійшов “свого зросту й сили”, цілком утвердився, здавалося б, у власній манері письма,

він не перестав дивувати несподіванками. У статтях останніх років – а це передусім есеї про Леоніда Новиченка, Івана Дзюбу, В’ячеслава Брюховецького – перед нами той і не той Жулинський. Поряд із фаховими теоретичними міркуваннями в них потужно струмує емоційний заряд, особистісний первень, що природно уживається з науковими дефініціями й не “свариться” з ними; подекуди вплетений елемент легкої іронії та ліричний струмінь. Згадаю хоча б образ отого лелеки перед відльотом у “вирій” у силуетці про Леоніда Новиченка. Можливо, коли він писав це, мав на думці і свого батька, якого привіз із багаторічної еміграції (вимушеного “ирію”, як сказав би його багаторічний приятель Володимир Дрозд) на рідну землю на вічний спочинок.

Як керівник головної національної установи, що зосереджує в собі не лише рівень літературознавчої думки, а і її реалізацію, Микола Григорович, напевно ж, перейнятий і тим, з якою “печаттю духу” ввійде Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка за той період, коли він очолював його, чи всі можливості були використані тощо, і можна з відповідальністю ствердити: такі проекти, як академічне видання творів Тараса Шевченка, Шевченківська енциклопедія, франківські публікації, що слугують надійним підґрунтям підготовки академічного видання творів письменника, Історія української літератури у 12 томах, а при тому кваліфіковано прокоментовані, – усе це й багато іншого становитиме “Жулинський” період Інституту, який набрав творчого ритму й розгону.

...Бачу його на безлічі фотографій із політичними й культурними діячами різних країн і континентів – і з аспірантами, студентами, школярами. Усюди з гострою зацікавленістю в очах і доброзичливою посмішкою. Здається, хочеться стати поряд із ними – не для безсмертя, але й не для забуття.

м. Львів